

УДК 159.923.33+316.613.42

DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2024.20.3>

ОСОБИСТІСНІ ЧИННИКИ ПРИХИЛЬНОСТІ ПАРТНЕРІВ У ПОДРУЖНІХ СТОСУНКАХ

Надія Левус

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000,
e-mail: nadiya.levus@lnu.edu.ua*

Руслана Карковська

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000,
e-mail: ruslana.karkovska@lnu.edu.ua*

Ольга Смолінська

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000,
e-mail: olyasmolinska99@gmail.com*

Василина Мельникович

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000,
e-mail: vasylynasnyatynska@gmail.com*

Метою дослідження є з'ясування особистісних чинників прихильності партнерів у подружніх стосунках. Прихильність розглядається як різновид міжособистісних стосунків, заснованих на потребі в психологічній безпеці, які встановлюються в результаті тривалої взаємодії і вирізняються вибірковістю, емоційністю і відносною стійкістю.

Досліджено 91 пару за параметрами прихильності, оцінки подружніх стосунків, стилю і структури міжособистісних стосунків, особистісних особливостей. Для аналізу результатів застосовано кластерний, порівняльний, регресійний та кореляційний аналіз.

Прихильність досліджувалася на підставі вимірювання рівня двох шкал: уникнення і занепокоєння. Виявлено, що чоловіки більше схильні до уникнення у стосунках, ніж жінки, але саме у першому кластері, де досліджувані найгірше оцінювали свої стосунки, цей показник був найвищим. Отже, уникнення пов'язане зі ступенем дискомфорту, який людина відчуває від психологічної близькості з партнером. Якщо стосунки складаються не найкращим чином, то партнери прагнуть уникати один одного, щоб зменшити кількість негативних переживань.

На позитивну оцінку жінкою подружніх стосунків негативно впливають уникнення, підозрілість та авторитарність чоловіка. Натомість зі зниженням уникнення жінок зростає залежність, доброзичливість, альтруїстичність і схильність до згоди в чоловіків. Для формування прихильності в жінки важливо, чи прагне чоловік допомагати, заслужити визнання і любов, чи проявляє він теплоту і дружелюбність у стосунках.

Для оцінки чоловіком стосунків як позитивних і дружніх вагомим чинником виявилася залежність жінки, тобто її невпевненість, очікування нею допомоги і порад, довірливість та схильність до захоплення оточуючими. Уникнення, як одна із шкал прихильності, у чоловіків прямо пов'язана

із нейротизмом жінки, тобто з її надмірною збудливістю і тривожністю. Для формування прихильності в чоловіка важливо, чи прагне жінка проявляти емпатію і турботу про інших людей, чи вміє добре справлятися зі стресом.

Ключові слова: прихильність, уникнення, занепокоєння, подружні стосунки, особистісні особливості.

У людини протягом всього життя існує потреба в прихильності – потреба в близьких, довірливих стосунках з партнерами, які зможуть забезпечити їй захист (безпеку), турботу, стабільність, емоційне та тілесне тепло, свободу дій. Потреба в тісних, емоційних стосунках з близькими людьми залишається актуальною протягом всього життя людини. Надійні стосунки є основою для емоційного благополуччя, задоволеності життям, психічного та фізичного здоров'я тощо.

Проте, часто стосунки з партнером супроводжуються труднощами, незрозумінням один одного, суперечками, конфліктами, різноманітними проблемами та кризовими ситуаціями. Запити до психотерапевтів все частіше стосуються саме теми взаємостосунків. При розгляді партнерських стосунків важливим аспектом є прихильність, яка формується через досвід дитинства.

Прихильність є багаторівневим феноменом, який можна розглядати по-різному, наприклад: як потребу у безпеці; як певний склад когнітивної, емоційної і поведінкової сфер, обумовлений адаптацією до умов раннього виховання; як почуття довіри і прагнення до контакту з об'єктом прихильності; як емоційний зв'язок (стосунки); як поведінкову модель (стратегію); як емоційну установку; як різновид міжособистісних стосунків, заснованих на потребі в психологічній безпеці, які встановлюються в результаті тривалої взаємодії і відрізняються вибірковістю, емоційністю і відносною стійкістю.

У дослідженнях прихильності дорослих нерідко використовується модифікація міжособистісної кругової моделі Л. С. Бенджамін [3]. Вона пропонує виділяти вісь з двома полюсами: 1) активністю – поведінка людини щодо інших людей і 2) реактивністю – реакція особистості на вимоги інших. Вимірювання домінантності, таким чином, за віссю активності включає в себе: на одному полюсі – надання автономії іншим, на іншому – контроль за намірами і діями інших. По осі реактивності: на одному полюсі – поступливість вимогам інших, на іншому – утвердження власної автономії. Високі показники домінантності та активності свідчать про тенденцію контролювати поведінку інших, а високий ступінь домінантності і реактивності відображає схильність стверджувати свою автономію [1].

Згідно результатів ще одного дослідження виявлено, що типи прихильності корелюють з такими особливостями «Великої п'ятірки», як нейротизм, екстраверсія та схильність до згоди, але не пов'язані з відкритістю досвіду і сумлінністю. Відштовхуючись від цих даних, у людей з безпечним типом прихильності був виявлений високий рівень екстраверсії і схильності до згоди, проте низький рівень нейротизму. У людей з тривожно-амбівалентним типом прихильності були виявлені високий рівень нейротизму (тривожність, депресія, сором'язливість, вразливість) і низький рівень схильності до згоди. Для досліджуваних з унікаючим типом прихильності була притаманною тенденція до нейротизму і низькі показники за екстраверсією (тобто ворожість, депресія, холодність і замкнутість) [4].

Такі дослідники як Р. Фралай, Н. Вайллер, К. Бреннан вважали, що конструкт прихильності в дорослих доцільніше розглядати у вигляді двохфакторної моделі. За цією моделлю стилі прихильності формуються завдяки поєднанню міри занепокоєння з приводу стосунків прихильності та міри уникання стосунків прихильності [2]. Автори цієї моделі визначають занепокоєння у партнерських стосунках як стан, пов'язаний зі страхом бути покинутим близькою людиною, уникання – зі ступенем дискомфорту, який відчуває людина від психологічної близькості з партнером. Поєднання низьких показників занепокоєння з приводу близьких

стосунків та їх уникання властиві надійному типу прихильності; поєднання низького рівня занепокоєння та високого рівня уникання близьких стосунків – унікаючому. Високі рівні занепокоєння та уникання формують унікаюче-застережний стиль, тоді як високий рівень занепокоєння та низький рівень уникання – тривожно-амбівалентний (відсторонений).

Отже, як відзначалося вище, невід’ємним у стосунках прихильності є прагнення індивіда перебувати у тісному контакті з об’єктом прихильності. Це означає, що об’єкт прихильності служить цільовою фігурою для підтримки близькості і, якщо трапляється розлука з ним, то, зазвичай, вона викликає тимчасовий стрес і реакцію протесту. Також, об’єкт прихильності відіграє роль підтримки та розради, наприклад, під час хвороби, в ситуації реальної небезпеки чи загрози. Тобто, можна стверджувати, що індивіду потрібен об’єкт прихильності також в якості захисту, втіхи та опори.

Саме з метою з’ясування особистісних чинників прихильності партнерів у подружніх стосунках проводилося представлене у статті дослідження. Група досліджуваних складалася із чоловіків та жінок – партнерів. Середній вік досліджуваних становить 32 роки. Тривалість стосунків – 5 і більше років. Кількість респондентів – 182 особи, тобто 91 пара (91 особа жіночої статі та 91 – чоловічої статі). Серед даних подружніх пар виявлено стаж подружнього життя від 1 року до 43 років. Зі 182 досліджуваних у 15 осіб немає дітей, у решти виявлено від 1 до 5 дітей, вік яких від 0,5 року до 42 років.

З метою досягнення вказаної мети використовувалися наступні *методики*: «Опитувальник прихильності до близьких людей» Н. В. Сабельникової, Д. В. Каширського; «Шкала диференційної оцінки стосунків» А. Волкової; «Методика діагностики міжособистісних стосунків» Т. Лірі; «П’ятифакторний особистісний опитувальник», адаптований Л. Ф. Бурлачуком та колегами. Застосовано такі *методи статистичної обробки емпіричних даних*: кластерний аналіз, порівняння за Н-критерієм Краскела-Уоллеса, множинний регресійний аналіз, кореляційний аналіз за г-критерієм Спірмена.

На першому етапі група досліджуваних за допомогою кластерного аналізу розбивалася на підгрупи за відповідями пари на запитання «Шкали диференційної оцінки стосунків». В результаті було визначено 4 кластери: до першого увійшло 7 пар, до другого – 14, до третього – 32, до четвертого – 38 пар. На рисунку 1 представлено, як розподілилися відповіді у цих парах.

Рис. 1. Рівні оцінки стосунків чоловіками та жінками різних кластерних груп

Отже, до першого кластеру потрапили ті досліджувані, які негативно оцінювали свої стосунки. У другому кластері чоловіки демонстрували тенденцію до зниження рівня своїх стосунків, натомість жінки оцінювали стосунки на середньому рівні. У третьому

кластері, навпаки, чоловіки схильні оцінювати стосунки як хороші, натомість жінки їх ставили на середній рівень. У четвертому кластері, до якого потрапило найбільше пар, і чоловіки, і жінки оцінюють свої стосунки як хороші та дружні.

На підставі порівняльного аналізу за Н-критерієм Краскела-Уоллеса було з'ясовано, що перший кластер демонструє значно вищі показники за шкалою прихильності «Уникнення» (відмінності між кластерами у чоловіків: $N=26,88$ при $p=0,0000$; відмінності у жінок: $N=14,43$ при $p=0,0024$), при чому чоловіки у цьому кластері мають вищі результати за цією шкалою, ніж жінки (рис. 2).

Рис. 2. Прояви уникнення у чоловіків та жінок різних кластерних груп

Загалом у всіх кластерах чоловіки більше схильні до уникнення у стосунках, ніж жінки, але саме у першому кластері, де досліджувані найгірше оцінювали свої стосунки, цей показник був найвищим. Отже, уникнення пов'язане зі ступенем дискомфорту, який людина відчуває від психологічної близькості з партнером. Якщо стосунки складаються не найкращим чином, то партнери прагнуть уникати одного, щоб зменшити негативні емоції.

За шкалою прихильності «Занепокоєння» таких різких відмінностей між кластерними групами майже не виявлено (відмінності між кластерами у чоловіків: $N=7,49$ при $p=0,0579$; відмінності у жінок: $N=9,50$ при $p=0,0233$) (рис. 3). Статистично достовірно тут відрізняються між собою другий і четвертий кластер. Зауважимо, що другий кластер має найвищі показники за цією шкалою серед інших кластерів ($m=52,86$), а четвертий кластер має найнижчі результати серед усіх ($m=41,24$).

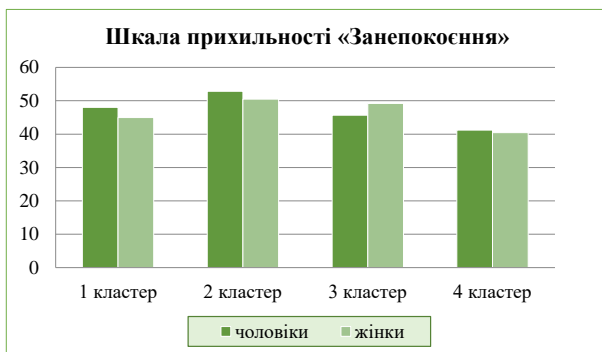

Рис. 3. Прояви занепокоєння у чоловіків та жінок різних кластерних груп

Саме поєднання низького занепокоєння і високого уникнення притаманне унікающе-відхиляючому (відстороненому) типу прихильності. Високе занепокоєння і низьке уникнення характеризує тривожно-стурбований (залежний) тип прихильності, що спостерігається у другій кластерній групі. Нагадаємо, що у цій групі чоловіки гірше оцінювали стосунки, ніж жінки.

Це дає підстави розглянути вплив відповідей чоловіків на відповіді жінок і навпаки. Для цього було проведено множинний регресійний аналіз. Спершу розглянемо чинники оцінки стосунків жінкою (рис. 4).

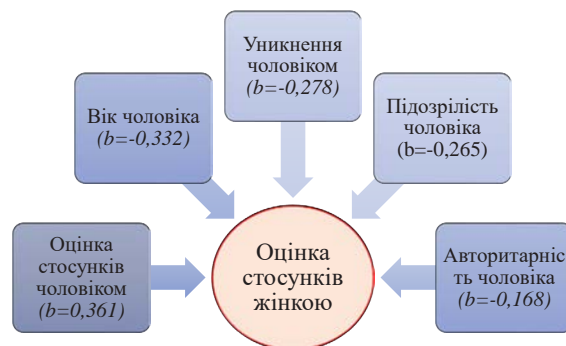

Рис. 4. Чинники оцінки стосунків жінкою
(за результатами множинного регресійного аналізу)

Коефіцієнт множинної кореляції тут дорівнює $R = 0,807$, що свідчить про достатньо сильний зв'язок між залежною і незалежними змінними. Коефіцієнт множинної детермінації дорівнює $R^2 = 0,651$, тобто 65% впливу на оцінку стосунків жінкою мають саме ці демографічні та особистісні якості чоловіка. Серед цих показників на першому місці за силою впливу стоїть оцінка стосунків чоловіком. Тобто те, як один з подружжя оцінює стосунки, очевидно впливає на оцінку іншого. Негативно впливають уникнення, підозрілість і авторитарність чоловіка. Довірливі і дружні стосунки у парі неможливі, коли ці особистісні фактори зростають.

Також проведено множинний регресійний аналіз з метою виявлення впливу відповідей жінки на оцінку стосунків чоловіком (рис. 5).

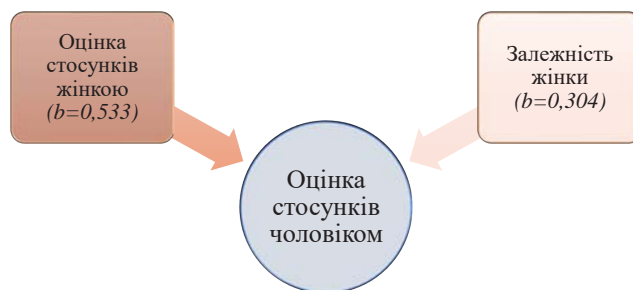

Рис. 5. Чинники оцінки стосунків чоловіком
(за результатами множинного регресійного аналізу)

Коефіцієнт множинної кореляції дорівнює $R=0,748$, що свідчить про достатньо сильний зв'язок між змінними. Коефіцієнт множинної детермінації дорівнює $R^2=0,560$, де 56% впливу на оцінку стосунків чоловіком мають саме ці поведінкові та особистісні якості жінки. Зокрема залежність жінки має позитивний вплив на самопочуття чоловіка у подружніх стосунках. Цікаво, що значно вищий вплив на думку чоловіка справляє жінка щодо його задоволеності стосунками, адже β тут дорівнює 0,533, натомість вплив чоловіка на жінку є менш сильним в цьому плані, де β дорівнює 0,361.

Коефіцієнти множинної детермінації для шкал уникнення і занепокоєння у жінок показали доволі невисокі значення ($R^2=0,227$; $R^2=0,215$), тому тут не розглядатимуться. Разом з тим, чинниками уникнення у чоловіків виявилися екстраверсія, низька залежність і низька сумлінність жінки ($R=0,747$; $R^2=0,557$). Збудливість, товариськість, балакучість, висока емоційна виразність дружин сприяють тому, що чоловіки починають відчувати дискомфорт від психологічної близькості з ними.

Коефіцієнт кореляції за Спірменом показав, що із зростанням уникнення жінок, зростає і уникнення в чоловіків ($r=0,309$ при $p<0,05$). Натомість зі зниженням уникнення зростає залежність, доброзичливість, альтруїстичність і схильність до згоди в чоловіків. Із занепокоєнням жінки аналогічно взаємопов'язане занепокоєння чоловіка ($r=0,347$ при $p<0,05$). Воно одночасно зростає в обох і знижується теж в обох. Відповідно шкали уникнення і занепокоєння обернено корелюють із оцінкою стосунків чоловіком як позитивних, дружніх та приязних (табл. 1).

Таблиця 1

Кореляції шкал прихильності жінок з поведінковими і особистісними якостями чоловіків ($p<0,05$)

	Уникнення жінки	Занепокоєння жінки
Уникнення чоловіка	0,309*	0,197
Занепокоєння чоловіка	-0,035	0,347*
Оцінка стосунків чоловіком	-0,217*	-0,258*
Залежність чоловіка	-0,242*	-0,178
Доброзичливість чоловіка	-0,285*	-0,205
Альтруїстичність чоловіка	-0,310*	-0,141
Схильність до згоди чоловіка	-0,235*	-0,156

* Зірочкою позначені статистично значимі кореляції на рівні $p<0,05$

Розглянемо кореляції шкал прихильності чоловіків з поведінковими і особистісними якостями жінок. Тут виявлено значно менше взаємозв'язків, ніж у попередньому випадку. Уникнення чоловіка обернено корелює із оцінкою стосунків жінкою та прямо корелює із нейротизмом жінки. Схильність жінки до перепадів настрою, тривожності, драгівливості та смутку супроводжується уникненням, яке демонструє чоловік. Зазначимо, що як і у результатах регресійного аналізу оцінка стосунків жінкою має значно вищий рівень коефіцієнта кореляції з уникненням в чоловіків (у чоловіків: $r=-0,217$; у жінок: $r=-0,511$). Натомість не виявлено статистично значимих кореляцій занепокоєння чоловіків із жіночими показниками. Можемо зробити висновок, що занепокоєння чоловіка у подружніх стосунках, що впливає на демонстрацію ним певного типу прихильності, пов'язане з іншими факторами, які не бралися до уваги в даному дослідженні (табл. 2).

Висновки. Таким чином, на позитивну оцінку жінкою подружніх стосунків негативно впливають уникнення, підозрілість та авторитарність чоловіка. Натомість зі зниженням уникнення жінок зростає залежність, доброзичливість, альтруїстичність і схильність до

Таблиця 2

**Кореляції шкал прихильності чоловіків з поведінковими
і особистісними якостями жінок ($p < 0,05$)**

	Уникнення чоловіка	Занепокоєння чоловіка
Уникнення жінки	0,309*	-0,035
Занепокоєння жінки	0,197	0,347*
Оцінка стосунків жінкою	-0,511*	-0,139
Нейротизм жінки	0,291*	-0,041

* Зірочкою позначені статистично значимі кореляції на рівні $p < 0,05$

згоди в чоловіків. Для формування прихильності в жінки важливо, чи прагне чоловік допомагати, заслужити визнання і любов, чи проявляє він теплоту і дружність у стосунках.

Для оцінки чоловіком стосунків як позитивних і дружніх вагомим чинником виявилася залежність жінки, тобто її невпевненість, очікування нею допомоги і порад, довірливість та схильність до захоплення оточуючими. Уникнення, як одна із шкал прихильності, у чоловіків прямо пов'язана із нейротизмом жінки, тобто з її надмірною збудливістю і тривожністю. Для формування прихильності в чоловіка важливо, чи прагне жінка проявляти емпатію і турботу про інших людей, чи вміє добре справлятися зі стресом.

Список використаної літератури

1. Donnellan M. B., Burt S. A., Levensky A. A., Klump K. L. Genes, Personality, and Attachment in Adults: A Multivariate Behavioral Genetic Analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 2008. Vol. 34. Issue 1. P. 3–16.
2. Fraley R. C., Waller K. G., Brennan K. A. An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2000. Vol. 78. P. 350–365.
3. Florsheim P., Henry W. P., Benjamin L. S. Integrating individual and interpersonal approaches to diagnosis: The structural analysis of social behavior and attachment theory. In F. W. Kaslow (Ed.), *Handbook of relational diagnosis and dysfunctional family patterns*. John Wiley & Sons. 1996. P. 81–101.
4. Shaver P. R., Brennan K. A. Attachment styles and the «Big Five» personality traits: Their connections with each other and relationship outcomes. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 1992. Vol. 18. P. 536–545.

Nadiia Levus

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: nadiya.levus@lnu.edu.ua*

Ruslana Karkovska

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: ruslana.karkovska@lnu.edu.ua*

Olha Smolinska

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: olyasmolinska99@gmail.com*

Vasylyna Melnykovych

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: vasylynasnyatynska@gmail.com*

**PERSONAL FACTORS OF COMMITMENT OF PARTNERS
IN MARITAL RELATIONS**

The purpose of the study is to identify the personal factors of partners' attachment in marital relationships. Attachment is considered as a type of interpersonal relationship based on the need for psychological safety, which is established as a result of long-term interaction and is characterized by selectivity, emotionality and relative stability.

91 couples were examined by the parameters of attachment, assessment of marital relations, style and structure of interpersonal relations, and personal characteristics. Cluster, comparative, regression and correlation analyses were used to analyze the results.

Attachment was studied by measuring the level of two scales: avoidance and anxiety. It was found that men are more prone to avoidance in relationships than women, but it was in the first cluster, where the respondents rated their relationships the worst, this indicator was the highest. Thus, avoidance is related to the degree of discomfort that a person experiences from psychological intimacy with a partner. If the relationship is not going well, partners tend to avoid each other in order to reduce the number of negative experiences.

A woman's positive assessment of her marital relationship is negatively affected by her husband's avoidance, suspicion, and authoritarianism. On the other hand, as women's avoidance decreases, men's dependence, friendliness, altruism, and tendency to agree increase. For a woman to form affection, it is important whether a man strives to help, to earn recognition and love, whether he shows warmth and friendliness in the relationship.

For a man's assessment of a relationship as positive and friendly, a woman's dependence, i.e. her insecurity, expectation of help and advice, gullibility and tendency to admire others, proved to be a significant factor. Avoidance as one of the attachment scales in men is directly related to a woman's neuroticism, i.e. her excessive excitability and anxiety. For the formation of attachment in a man, it is important whether a woman seeks to show empathy and care for other people, and whether she is able to cope well with stress.

Key words: attachment, avoidance, anxiety, marital relations, personal features.